

Oude toegangsweg over de Boshoverbeek naar de IJzeren Man ± 1930.

foto J. H. H. de Haan.

„DE IJZEREN MAN” TE WEERT

door
 J. H. H. de HAAN

Het complex „De IJzeren Man” is een natuurpark, hetwelk in zijn totaliteit een oppervlakte beslaat van ongeveer 110 H.A. Het is ten Zuid-Westen van de stad gelegen.

Het eigenlijke water groot 14 HA., dat daarin is gelegen en ter plaatse meer speciaal met deze naam wordt aangeduid, dankt zulks, aan de in de volksmond aldus genoemde graafmachine, welke bij de zandwinning destijds te werk werd gesteld.

Dit had plaats in de jaren 1912-1913 in verband met de aanleg van de spoorweg Weert-Eindhoven. Oorspronkelijk was ter plaatse een uit stuifduinen ontstaan, geaccidenteerd heideveld, gedeeltelijk bebost en met brem begroeid,

welke flora zich heden ten dage in deze omgeving uitgebreid heeft weten te handhaven.

Stenen gebruiksvoorwerpen van prehistorische mensen werden hier gevonden en een bij bovenbedoelde werkzaamheden uitgegraven urn bevindt zich in het gemeentelijk museum te Weert.

Na de zandwinning vulde zich het daardoor ontstane bassin in hoofdzaak met grondwater en tevens ook met water uit de Bocholterbeek.

De oevers waren ten dele steil en onbegroeid en al spoedig vestigde zich daar, waar nu de zweminrichting is, een grote oeverzwaluwkolonie en aan de noordzijde, waar zich tegenwoordig een restaurant bevindt, broedde tot

1926 de ijsvogel, welke thans nog in het aangrenzend gebied, als broedvogel regelmatig voorkomt.

Op een kleine zandige vlakte, waar de kleine pluvier broedde, heeft zich nu temidden van eiken en berken een heksenkring van de voorjaars-ridderzwam ontwikkeld.

Deze omgeving was rijk aan hagedissen. Hazelwormen en boomkikvorsen kwamen van hier tot in de stad voor.

De zwarte mijnspin, *Atypus piceus*, met haar merkwaardige buisvormige webbouw, welke met een gang schuin in de grond voert en zich aan de oppervlakte nog een eind tussen en onder de begroeiing door voortzet, kon men hier langs de greppels in de heide aantreffen.

Van de hier voorkomende orchideeën, moet ik allereerst de wespenorchis noemen, die ter plaatse van het huidige hertenkamp in een bijzonder weelderige vegetatie, met één meter hoge exemplaren, voorkwam. Ook de keverorchis en de gevlekte orchis kwamen hier voor. Op vochtige plekken groeide de kleine wolfs-

Krooneend ♂
Maas bij Maaseik en Roosteren 15-11-'58.
foto prep. de Haan.

klauw. In de bossen heb ik meermalen stofzaad aangetroffen.

Van de vlinders kwamen de nachtpauwoog, de vlinder *Anomalus* en de vlinder van de veelvraatruis algemeen voor. Ook de Jacobsvlinder zag men hier destijds geregeld, naast zoals vanzelfsprekend de dagvlinders: grote en kleine vos, nummervlinder, dagpauwoog, distelvlinder, zandoojje, kleine parelmoervlinder, vuurvlinder en dikkopje.

Op 3 mei 1969 zag ik aan de IJzeren Man nog een zeer gaaf exemplaar van de Koningsmantel met witte band.

Van de kevers zijn mij vooral de enorme aantallen van de kleine junikever bijgebleven, zoals die hier in sommige jaren rondom het water op heesters voorkwamen. Verder nog de vangkuiltjes van de larve van de mierenleeuw, die ook thans nog aan de zuidzijde van dit complex te vinden zijn.

Wat massaal optreden aanging, sloegen de haften echter een monster-record, waarbij de lege huidjes de destijds nabij het water opgerichte attractieobjecten, als met een witte laag bedekten.

Momenteel bestaat de begroeiing van het IJzeren Man-complex voor het overgrote deel uit bossen van grove den, ten dele met een ondergroei van Amerikaanse eiken; verder larix, populieren, berken, beuken, eiken, wilgen, lijsterbes, els, enz.

Het terrein, heeft door zijn rijke afwisseling aan verschillende milieu's: bos en heide, dennen en loofhout, beken en vennen, een interessante veelsoortigheid in zijn flora en fauna binnen een relatief klein bestek; hiertoe draagt o.m. ook de zich in de bossen en langs sloot en plas ontwikkelde begroeiing met kamperfoelie, haagwinde, varens, bramen, oeverzegge, leverkruid, torkruid, hondsdrif, witte dovenetel, wilgenroosje, kale jonker, klein hoefblad en vele andere, bij.

Onder de broedvogels worden hier zeker veertig zangvogels aangetroffen.

De elzen, die het terrein hier en daar begrenzen, bieden aan vele trekkende en zwerende sijsjes in de winter het nodige voedsel, waarvan ze dan ook vaak en soms in grote troepen gebruik maken. Verder behoren in de trek-tijd sperwer, goudvink, bonte vliegenvanger, kramsvogel, koperwiek, kleine bonte specht en

soms ook de boomklever tot de gasten aan wie hier gastvrijheid wordt verleend.

Het complex bevat naast het grote water vier vennen, waarvan de z.g. kleine IJzeren Man eveneens van kunstmatige oorsprong is. Maar laat ik er onmiddellijk aan toevoegen, dat de natuur in de loop der jaren hier alle sporen van kunstmatigheid heeft weggevaagd en dit heeft omgetoverd tot een landschappelijk zeer fraaie bos- en waterpartij, omzoomd met een rand van gele lis, klein hoefblad, hondsdrif, holpijp, heermces, moeras-vergeet-mij-niet enz.

Dit water biedt broedgelegenheid aan wilde eenden, meerkoeten, waterhoentjes, dodaars en kleine karekieten. Eenmaal zag ik er een rosse woelmuis.

Wellicht het oudste van in de reeks van vier is het z.g. Geurtsven dat hoewel klein van oppervlakte, toch een geheel eigen karakter draagt. Ook hier weer een broedplaats van waterhoentje, dodaars, meerkoet en wilde eend

met daarnaast rietzanger, sprinkhaanrietzanger, tjiptjaf en fitis. In bomen broedt de groene specht en soms ook de torenvalk. Het ven is omzoomd met braam, bitterzoet, vuilboom, waterbiezen en riet; waterdieren als groene kikkers, watertorren, waterwantsen, kokerjuffers, libellen zijn in een rijke variatie aanwezig.

Zo bezit dit natuurpark een schakel van vennen en plassen en is doorsneden door stromende beekjes, waarbij men op vele plaatsen de natuur haar vrije loopt heeft gelaten, hetgeen de bekoorlijkheid van dit gebied zeer ten goede is gekomen.

Als ik hier verder nog iets toe zou willen voegen, betreffende de belangrijkheid van de IJzeren Man voor de vogels, dan betreft dit in hoofdzaak de betekenis daarvan voor doortrekkende watervogels.

Vele gegevens daarcmtrent kunt U aantreffen in: Avifauna van de Nederlandse Provincie Limburg door P. A. H e n s.

De IJzeren Man in 1940.

foto de Haan.

Als belangrijkste wil ik hier de waarnemingen memoreren van een zeearend, visarenden, knobbelzwanen, paartje middelste zaagbek, nonnetje, geoorde fuut, kleine strandloper, roodkeelduiker, parelduiker, rouwkwikstaart, roodhalsgans e.a.

Van de niet gepubliceerde waarnemingen gedaan aan de IJzeren Man wil ik hier noemen:

2 febr. 1968	2 stormmeeuwen.
28 febr. 1968	paartje kraakeend.
8 maart 1968	12 zilvermeeuwen hoog boven het water rondcirkelend.
27 maart 1968	5 knobbelzwanen, waarvan 2 in jeugdkleed.
18 maart 1968	1 mann. krooneend.
27 aug. 1968	1 visarend.
19 maart 1969	3 krooneenden (2 mann. 1 wijfje).

Vermoedelijk broedt hier aan de IJzeren Man momenteel de zwarte specht, terwijl ik er de laatste dagen geregeld een houtsnip heb waargenomen, hetgeen wel op broeden wijst.

In het hertenkamp bevindt zich een paartje van de mandarijneend (aangevoerd). Naast dit hertenkamp bevat het complex nog een camping.

Van de zoogdieren moet eekhoorn, konijn en veldmuizen worden genoemd, welke laatste hier zeker wel de hoofdschotel van het menu uitmaken van de hier broedende ransuilen. Ook werd een enkele maal het broeden van de bosuil vastgesteld, terwijl in de naaste omgeving de velduil in een reeks van opeenvolgende jaren heeft gebroed.

Het water van de IJzeren Man bevat veel waterplanten, hetgeen voor het beoefenen van de watersport een moeilijkheid oplevert; in het voorjaar van 1968 heeft men een grote hoeveelheid chemische stoffen aan het water toegevoegd, hetwelk het afsterven van nagenoeg alle waterplanten, alsmede van een enorme hoeveelheid levende organismen, tengevolge heeft gehad. De destijds aanwezige knobbelzwanen vertrokken onmiddellijk en de krooneenden, die van alle duikeenden voor hun voedsel wel het meest op waterplanten zijn aangewezen en hier een jaar later in maart 1969 neerstreken, toonden zich zeer nerveus en verdwenen weer zeer snel.

Opmerkelijk is, dat waar voorheen de zwaluwen met tientallen geregeld boven het wateroppervlakte vlogen op zoek naar voedsel, zulks thans nog slechts zeer sporadisch voorkomt.

Waterjuffer.

foto Jan van Eyk.

Het zal tevens duidelijk zijn, dat men hiermede een enorme belangrijke voedselbron voor de in dit water levende vissen heeft vernietigd. Men mag zonder meer aannemen, dat deze rigoureuze aanpak belemmerend zal werken op de ontwikkeling van deze dieren. In hoeverre dit, onder speciale omstandigheden ook nadelige gevolgen kan hebben voor hen, die van de IJzeren Man als zwemwater gebruik maken is moeilijk na te gaan.

Hier is het vermogen tot biologische zuivering, waarover het water met al zijn organismen beschikt, grof geweld aangedaan.

Laten we hopen, dat de techniek die over zovele andere middelen beschikt de mogelijkheid zal vinden langs andere wegen het gestelde doel te bereiken.